

การปกครองในภูเก็ต

มานะ สามเมือง

ย

พัฒนาการทางด้านกรปกครองของภูเก็ตตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ในบางช่วงยังคงไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน นับตั้งแต่ปรากฏชื่อ ภูเก็ต (เมืองกลางในขณะนั้น) ในหนังสือภูมิศาสตร์ของปโตเลมี

ย ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยมีอำนาจควบคุมดินแดนต่าง ๆ แถบเกาะสุมาตรา

รวมถึงแหลมมลายูและได้รวมอาณาจักรตามพรลิงค์(นครศรีธรรมราช)เข้าไว้ด้วย ภูเก็ต(เมืองกลางในขณะนั้น)ในฐานะเมืองบริวารของนครศรีธรรมราชจึงตกอยู่ในอำนาจการปกครองของอาณาจักรศรีวิชัยนานถึง 600 ปี

ย ในปี พ.ศ.1772 อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจและตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของอาณาจักรอยุธยา ย ย ศิริธรรมนคร เมืองภูเก็ต (ซึ่งมีชื่อเรียกว่า ตะกั่วถลุง) ถูกผนวกเข้าเป็นหัวเมืองหนึ่งของอาณาจักรศรีธรรมนคร

ย รวบรวมปี พ.ศ.1800 อาณาจักรสุโขทัย มีอำนาจแผ่ขยายจนสามารถครอบครองพื้นที่ต่างๆ จนถึงแหลมมลายู บรรดาเมืองต่าง ๆ อันรวมถึงเมืองกลาง จึงขึ้นกับอาณาจักรสุโขทัยตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ย ต่อมาประมาณ พ.ศ. 1893 กรุงศรีอยุธยา มีอำนาจเหนือสุโขทัย บรรดาเมืองขึ้นต่างๆ ของสุโขทัยจึงอยู่ในการปกครองของกรุงศรีอยุธยา รวมถึงหัวเมืองปักษ์ใต้ทั้งหมด ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148-2163) ปรากฏชื่อเมืองกลางเป็นเมืองขึ้นกับฝ่ายกลางใหม่

ย การจัดการปกครองในสมัยอยุธยาในระยะแรกได้จัดให้นครศรีธรรมราชมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นนอก

ในขณะที่ภูเก็ตอยู่ภายใต้การดูแลของนครศรีธรรมราชในช่วงอยุธยาตอนปลาย ภูเก็ตมีเจ้าเมืองปกครองอยู่ที่บ้านลิพอนและบ้านดอน (ภูเก็ตในขณะนั้นใช้ชื่อเมืองกลาง)

ย หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2310 มีผู้ตั้งตนขึ้นเป็นหัวหน้าก๊กต่าง ๆ ทางใต้มีก๊กนครศรีธรรมราชและภูเก็ตก็รวมอยู่ในก๊กนครศรีธรรมราช เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวบรวมก๊กต่าง ๆ กลับเข้าเป็นปึกแผ่น อาณาจักรเดียวกันหลัง ภูเก็ตก็เป็นเมืองหนึ่งในกรุงธนบุรี

ย สมัยรัตนโกสินทร์ยังคงยึดรูปแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย คือ มีการปกครองในส่วนกลางการปกครองส่วนภูมิภาค

ย ในส่วนภูมิภาคได้กำหนดให้มีหัวเมืองชั้นนอกแบ่งเป็นหัวเมืองใหญ่ ซึ่งถือเป็นเมืองที่อยู่ใกล้กันมีเจ้าเมืองเป็นผู้ดูแลบังคับบัญชา

ย ในส่วนของภูเก็ตซึ่งถือเป็นเมืองชั้นรองโดยมีนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองใหญ่ ดังนั้นภูเก็ตจึงอยู่ภายใต้การดูแลของนครศรีธรรมราช การจัดตั้งมณฑลภูเก็ต

ย มณฑลภูเก็ตตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2437 โดยการรวมหัวเมืองภาคใต้ชายฝั่งตะวันตกทั้งหมด 7 เมือง คือ ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตะกั่วป่า ระนอง ตรัง และสตูล ซึ่งขณะนั้นมณฑลภูเก็ตมีพื้นที่ประมาณ 28,000 ตร.กม. มีประชากรประมาณ 100,000 คน โดยมีที่ว่าการของมณฑลอยู่ที่ภูเก็ต

ย มีข้าหลวงมณฑลคนแรกคือพระยาทิพโกษา (โต โชติกเสถียร) ซึ่งเป็นข้าหลวงที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปมณฑลภูเก็ต ให้มีความเจริญก้าวหน้า จนปี พ.ศ. 2437 ได้มีการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลขึ้น โดยมีพระยาทิพโกษาเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลคนแรกระหว่างปี 2437 - 2441

ย พระยาทิพโกษา ถือได้ว่ารากฐานการปฏิรูปมณฑลภูเก็ตในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือ เป็นผู้ดำเนินการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น เมือง อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน และจัดตั้งคณะผู้ปกครองมณฑลหรือ โ กงมณฑลคือ มีข้าหลวงใหญ่เป็นประธาน มีข้าหลวงฝ่ายมหาดไทย อัยการ

สรรพากรและตำรวจภูธร เป็นผู้ช่วยเหลือในเมืองต่าง ๆ มีผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้รับผิดชอบ มีกรมการเมือง 2 คณะเป็นผู้ช่วยเหลือคือ กรมการเมืองในทำเนียบและกรมการเมืองนอกทำเนียบ ในอำเภอมีกรมการเมืองเป็นผู้รับผิดชอบ กรมการเมืองอำเภอประจำออบต้วยนายอำเภอเป็นหัวหน้า

ปลัดอำเภอ สมุหบัญชีและเสมียนพนักงานอีกจำนวนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือ

ตำบลและหมู่บ้านอยู่ในความรับผิดชอบของกำนันและผู้ใหญ่บ้านซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในตำบลและหมู่บ้าน

ย การปฏิรูปการปกครองในมณฑลภูเก็ตซึ่งวางรากฐานโดยพระยาทิพโกษา (โต โชติกเสถียร) ได้ประสบความสำเร็จ

ตามเป้าหมายในสมัยพระยาธรรมาธิราช (คอซิมบี๊ ณ ระนอง พ.ศ. 2444-2456)

ย ปัจจุบันจังหวัดภูเก็ตแบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ 17 ตำบล 107 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ย อำเภอเมือง แบ่งเขตการปกครองเป็น 8 ตำบล 44 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 1 องค์การบริหารจังหวัด 1 สุขาภิบาล 6 องค์การบริหารส่วนตำบล
2. ย อำเภอถลุง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล 45 หมู่บ้าน 2 สุขาภิบาล 6 องค์การบริหารส่วนตำบล
3. ย อำเภอกะทู้ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ตำบล 18 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 1 สุขาภิบาล 1 องค์การบริหารส่วนตำบล

ลักษณะการบริหารแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

ย การบริหารราชการส่วนกลาง มีส่วนราชการสังกัดส่วนกลางของกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ อยู่ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต จำนวน 68 หน่วยงาน ทั้งส่วนที่เป็นส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจ

ย การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาคของ กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ มาตั้งสำนักงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต 2 ระดับคือ

1. ย ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการจังหวัด จำนวน 35 หน่วยงาน มีหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัดในการบริหารราชการแผ่นดินในจังหวัด

2. ย ระดับอำเภอ ประกอบด้วยส่วนราชการระดับอำเภอ 3 อำเภอ 17 ตำบล และ 107 หมู่บ้าน มีหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของนายอำเภอ

3. ย การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ตมีการปกครองและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น 4 รูปแบบคือ

3.1 ย องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตย ย ย ย 1 แห่ง

3.2 ย เทศบาล มี 2 แห่ง คือ

ย เทศบาลเมือง ภูเก็ต พื้นที่ 12 ตร.กม. ย เทศบาลตำบลป่าตอง พื้นที่ 16.4 ตร.กม 3.3 สุขาภิบาลมี 4 แห่ง คือย

ย ย 1) สุขาภิบาลกะรน อำเภอเมืองภูเก็ต

ย ย 2) สุขาภิบาลกะทู้ อำเภอกะทู้

ย ย 3) สุขาภิบาลเทพกระษัตรี อำเภอถลุง

ย ย 4) สุขาภิบาลเชิงทะเล อำเภอถลุง

ย องค์การบริหารส่วนตำบลมี 13 อบต.ย (ปี 2540)

ย ย 1) อบต. วิชิตย พื้นที่ 56 ตร.กม.ย

ย ย 2) อบต. รัชฎาย พื้นที่ 35 ตร.กม.ย

ย ย 3) อบต. ฉลองย พื้นที่ 30 ตร.กม.ย

ย ย 4) อบต. ราไวย์ย พื้นที่ 30 ตร.กม.

ย ย 5) อบต. กะรนย พื้นที่ 12.72 ตร.กม.

ย ย 6) อบต. เกาะแก้วย พื้นที่ 48 ตร.กม.

ย ย 7) อบต. เทพกระษัตรีย พื้นที่ 74.4 ตร.กม.

ย ย 8) อบต. ศรีสุนทรย พื้นที่ 45.1 ตร.กม.

ย ย 9) อบต. เชิงทะเลย พื้นที่ 32.9 ตร.กม.

ย 10) อบต. ป่าคลอกย พื้นที่ 57.5 ตร.กม.

ย 11) อบต. ไม้ขาวย พื้นที่ 29.2 ตร.กม.

ย 12) อบต. สาคูย พื้นที่ 10.7 ตร.กม.

ย 13) อบต. กมลาย พื้นที่ 18.794 ตร.กม.

ย ย ย ย ย รวม 13 อบต. ย พื้นที่ 415,814 ตร.กม.

อบต. ชั้น 1 ย มีย 2 แห่งย ย ย ย คือย อบต. วิชิต, รัชฎา

อบต. ชั้น 2 ย มีย 4 แห่งย ย ย ย คือ อบต.ฉลอง,ราไวย์,เชิงทะเล, ไม้ขาว

อบต. ชั้น 3 ย มีย 6 แห่งย คือ อบต. กะรน, เกาะแก้ว,เทพกระษัตรีศรีสุนทร, ป่าคลอก, กมลา

อบต. ชั้น 4 ย มี 1 แห่งย คือ อบต. สาคู

ย

ที่มา :ย สำนักงานจังหวัดภูเก็ต

ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย บรรยายสรุปข้อราชการจังหวัดภูเก็ต

ย

ย

*ฎีกีจ 33

*สารานุกรม เล่ม 7

*รายงานสัมมนาประวัติศาสตร์ถลาง